

УДК 338.487:338.33

Мальська М. П.

д. е. н., професор,

Львівський національний університет імені Івана Франка

E-mail: malskym@ukr.net

СИСТЕМА ЧИННИКІВ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ, КОТРИ НАДАЮТЬ ПОСЛУГИ

У статті виділено чотири групи факторів географічного характеру, пов'язаних із проблемою вибору місця і просторового розміщення послуг: фізичні, психологічні, правові, економічні. Обираючи місце локалізації, потрібно зауважувати чинники фізичного характеру: характер території, забезпечення її технічною інфраструктурою, а також просторову доступність. Серед психологічних – попит населення на певний вид послуг, реакція підприємців на розміщення підприємств-конкурентів з надання послуг. Дуже важливим є також правове забезпечення використання землі та провадження економічної діяльності. На відміну від психологічних і правових, економічні чинники виміряти значно легше. Основу цієї групи становлять витрати на утримання об'єкта надання послуг, починаючи від ціни землі й орендної плати та закінчуючи трудовими витратами. Розвиток послуг тісно корелюється з економічним зростанням у національному та світовому господарстві, оскільки створює можливість для забезпечення зайнятості, розвитку виробництва, організації збуту, сприяє розвитку інших сфер економічної діяльності й міжнародної торгівлі. Як відкрита система просторова система послуг (ПСП) функціонує у взаємодії з іншими підсистемами суспільно-просторової системи (СПС), причому цей зв'язок у країнах з перехідною економікою більше пов'язаний з розвитком ринкових відносин. Трансформація економічної системи України передбачає розширення місця та ролі ПСП у СПС. Такий напрям економічного розвитку відповідає загальним світовим тенденціям.

Ключові слова: послуги, чинники локалізації, суспільно-просторова система, просторова система послуг.

Постановка проблеми. На підставі вироблених у суспільно-географічній та економічній науковій літературі підходів спробуємо визначити систему чинників розміщення послуг, їх місце в суспільно-просторовій системі (СПС) з урахуванням специфіки послуг, що пропонуються, місця їх розміщення, а також типу правового регулювання економічної діяльності, характерного для кожної країни. У деяких працях, присвячених проблемам локалізації підприємств, котрі надають послуги, виокремлено кілька основних груп чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню послуг, зокрема питанням теорії сфери послуг, присвятили праці Е. М. Агабабян, Е. Б. Аткінсон, В. Т. Барінов, М. І. Білецький, М. І. Долішній, В. Є. Козак, В. Є. Комаров, Т. І. Корягіна, В. І. Куценко, О. О. Любіцева, В. Ф. Маєр, Т. В. Мільнер, В. Н. Новикова, С. П. Правді, Н. М. Рімашевська, В. М. Рутгайзер, М. В. Солодков, Дж. Е. Штігліц, В. Д. Уляновська, В. В. Юхименко та ін. Відмінності у трактуванні поняття “послуги” в їхніх концепціях зумовлені метою дослідження, а також способом визначення самого терміна “послуги” і прийнятої систематики соціально-економічної діяльності.

Формування цілей статті. Метою статті є дослідження системи чинників локалізації підприємств, які надають послуги.

Виклад основного матеріалу. Серед факторів географічного характеру, пов’язаних із проблемою вибору місця і просторового розміщення послуг, виділяють чотири групи: фізичні; психологічні; правові; економічні. Обираючи місце локалізації, потрібно зауважувати чинники фізичного характеру: характер території, забезпечення її технічною інфраструктурою, а також просторову доступність. Серед психологічних – попит населення на певний вид послуг, реакція підприємців на розміщення підприємств-конкурентів з надання послуг. Дуже важливим є також правове забезпечення використання землі та

провадження економічної діяльності. На відміну від психологічних і правових, економічні чинники виміряти значно легше. Основу цієї групи становлять витрати на утримання об'єкта надання послуг, починаючи від ціни землі й орендної плати та закінчуючи трудовими витратами.

У дослідженнях, які здійснювалися в Нідерландах і стосуються факторів розміщення послуг у містах, найважливішими визнано дві групи чинників: перша охоплює характеристику об'єкта, що надає послугу, а друга стосується розміщення його в просторі. З-поміж ознак об'єкта дослідники виокремлюють розмір приміщення, можливість збільшення площі, яка використовується, орендну плату, стан інфраструктури.

Розширений перелік чинників розташування підприємств запропонував М. Хейсен. У основу вибору чинників було покладено характер здійснюваної діяльності, а також поєднання тих підприємств, що надають послуги, з їх оточенням. Це поєднання може стосуватися клієнтів і працівників установ. Для характеристики приміщень закладів, котрі надають послуги, вчений використав 25 чинників, поділених на 4 групи.

Серед територіальних чинників, які впливають на формування та функціонування СПС, Б. Н. Хомелянський виокремлює: *виробничо-економічні* (рівень розвитку галузей спеціалізації, грошові доходи населення, доступний рівень споживання); *соціальні* (соціальна структура населення, освіта, охорона здоров'я, культурне обслуговування); *демографічні*; *містобудівні* (ступінь урбанізації, транспортні зв'язки, щільність населення); *природнокліматичні* (середньорічна температура, рекреаційні умови тощо).

Основні чинники, які визначають розвиток просторової організації послуг, досліджували інші зарубіжні та українські автори. Вони згрупували їх у три групи: *загальні* (загальнодержавні); *регіональні*; *локальні* (місцеві).

На наш погляд, особливий інтерес становить аналіз комплексного впливу чинників на формування, функціонування та просторову організацію СПС. Для потреб такого аналізу цю сукупність факторів було розподілено на *чинники прямої дії* – демографічний (Д), екістичний (ЕК), геополітичний (ГП) міграційної мобільності (ММ), структурно-організаційний (СО), науково-технічний (НТ), соціально-економічний (СЕ) та *непрямої (опосередкованої) дії* – природно-ресурсного забезпечення (ПР), історико-етнічний (ІЕ), екологічний (Е).

Вплив перелічених чинників необхідно зауважувати за масштабами, спрямованістю та наслідками. Їх функціональну залежність можна виразити формулою:

$$\text{СПС} = f(\text{ГП}, \text{Д}, \text{ЕК}, \text{ММ}, \text{ІЕ}, \text{Е}, \text{ПР}, \text{НТ}, \text{СЕ}, \text{СО}).$$

Наголосимо, що – ці фактори взаємопов'язані, часто такий вплив є комплексним.

Демографічний чинник визначає динаміку зміни загальної чисельності населення СПС. Якщо, наприклад, у СПС склався режим природного відтворення населення, характерний низькою народжуваністю, високим рівнем смертності, а відтак – низьким природним приростом, системі будуть притаманні тенденції зниження природного приросту населення, зокрема працездатного віку. Деформована структура населення за віком і статтю безпосередньо визначає скорочення контингенту працездатного населення, оскільки те населення, яке входить до цієї категорії, не замінюватиме тих, хто йде на заслужений відпочинок, зараз і в майбутньому. Спостерігатиметься також незбалансованість працівників за статтю. Демографічні тенденції інерційні й на певному етапі розвитку можуть бути ідентичними для СПС різних рівнів ієрархії.

Особливості демографічного розвитку, характерні для України загалом, виявляються і в СПС обласного рівня. Зниження народжуваності, а внаслідок цього – скорочення темпів природного приросту, що

розпочалося у 60-х роках, призвело наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. до зменшення приросту населення працездатного віку. Такий характер природного руху зумовив збільшення кількості осіб похилого віку і зниження частки працездатного населення в загальній чисельності населення. Унаслідок вияву цих тенденцій склалася сучасна демографічна ситуація в Україні, характерне зменшенням загальної чисельності населення, зниження народжуваності та загальною тенденцією до старіння населення, зокрема в сільській місцевості.

На підставі дослідження особливостей демографічної ситуації, основних тенденцій відтворення населення і джерел задоволення потреб СПС у робочій силі визначають стратегію розвитку її просторової системи послуг (ПСП). Від статево-вікової структури, складу сімей, коефіцієнтів демографічного навантаження залежать обсяги та структура будівництва житла, дитячих установ, об'єктів охорони здоров'я, торгівлі й побутового обслуговування, освіти і культури. Наше дослідження підтвердило, що кореляційний зв'язок між чисельністю осіб найактивнішого працездатного віку та навантаженням непрацездатних на 100 працездатних і рівнем розвитку ПСП у СПС обласного рівня дуже високий.

Вплив демографічного чинника на формування СПС тісно пов'язаний із міграційною мобільністю населення. СПС не може розвиватися без територіального розподілу тих, хто вступає у трудове життя, і перерозподілу вже зайнятої робочої сили. Вимагаючи перерозподілу робочої сили в СПС і за її межами, міграційний рух тим самим визначає новий розподіл робочої сили в системі територіального поділу праці, тобто виконує розподільну та перерозподільну функції. Однак головною економічною функцією міграції є територіальний перерозподіл робочої сили з урахуванням потреб СПС різних ієрархічних рівнів відповідно до їх галузевої структури і професійно-кваліфікаційного рівня робочої сили.

Без обліку різних видів міграції не можна дійти висновків про забезпечення СПС робочою силою. Міграція – об'єктивний процес, але в багатьох СПС вона набуває чималих масштабів (зокрема міжнародна міграція). Це визначає необхідність, з одного боку, формування територіальної та галузевої структур зайнятості робочої сили в СПС, а з іншого, – вдосконалення регулювання міграційних процесів, що передбачає цілеспрямований вплив на міграційний рух, формування міграційних потоків, раціональних з позицій розвитку СПС, її ПСП і бажаних з огляду її робочої сили. Насамперед це повинна бути система економічних, організаційних і правових заходів, спрямованих на створення необхідних умов, які б стимулювали рух населення у визначеному напрямку й обмежували стихійну міграцію, що зашкоджує інтересам СПС.

СПС формується під впливом конкретно-історичних, етнічних умов території, які суттєво впливають на структуру зайнятості робочої сили. Історичний розвиток СПС, її етнічні особливості визначають розвиток конкретних, передусім традиційних видів послуг для населення СПС. Відтак, у кожній СПС під час творення ПСП етнічні й економічні явища взаємно пов'язуються, що варто зауважувати в практиці регулювання просторового розвитку послуг.

У будь-якій державі соціальні процеси пов'язані зі сферою послуг. Вона всебічно впливає на життя людини – здоров'я, навчання, можливості проводити вільний час, тобто послуги безпосередньо відбиваються не лише на рівні життя людини, а й на його якості.

Із системою розселення пов'язана чисельність міського населення і, відповідно, рівень урбанізації сільського населення в СПС, його щільність, динаміка чисельності у взаємозв'язку зі спеціалізацією, розміщенням виробництва, рівнем і структурою зайнятості. Розселення забезпечує в межах визначеної території контакти людей, територіальний і тимчасовий доступ населення до місць придбання послуг. Раціональність

системи розселення визначають обсягами економії праці та часу на згадані переміщення.

Показники концентрації у населених пунктах населення, робочої сили встановлюють можливості розміщення в них підприємств матеріального виробництва і послуг. Ефективність функціонування СПС забезпечують збалансованістю між потребами населення в робочих місцях і потребами СПС у робочій силі, між робочими місцями, видами послуг і віковою, кваліфікаційною, статевою структурами населення.

Природне середовище – це умова існування та життєдіяльності людей, джерело ресурсів для розвитку виробництва, просторова база розміщення чинників виробництва, екологічна система з природними врівноваженими процесами.

Взаємодію суспільства і природи можна розглядати щонайменше у двох найважливіших аспектах: природа як первинний виробничий ресурс для економічної діяльності в СПС і як природне середовище, що створює необхідну умову життя людини, як безпосереднє споживацьке благо, що задовольняє фізіологічні й естетичні потреби людей цієї системи. Обидва аспекти через вплив на здоров'я людей (через залежність людини від природних засобів існування, наявність або відсутність необхідних засобів праці, створення природою мотивів, котрі спонукають людей до дії, згідно з вимогами, які змінюють умови середовища в системі) визначають розвиток СПС. Найповніше взаємодія суспільства і природи відображена у матеріальному виробництві. Однак людина безперервно обмінюється речовиною, енергією, інформацією з природним середовищем не лише в матеріальному виробництві, а й у сфері послуг. Такий обмін – постійна та природна умова людського життя.

Чинник природноресурсної забезпеченості впливає на особливості розвитку і розміщення виробництва й послуг у СПС. Упровадження нових методів господарювання, розширення економічної діяльності різних форм

власності активізують використання місцевих природних ресурсів, відходів виробництва та вторинної сировини і вимагають максимального врахування впливу місцевих можливостей, історичних традицій і накопиченого населенням досвіду виробництва та надання послуг.

Рівень розвитку факторів виробництва, науково-технічного прогресу впливають на масштаби залучення у виробництво нових видів ресурсів, знижують загальну потребу в природних ресурсах і технічне навантаження на довкілля. Відтак із розвитком науково-технічного прогресу зменшується вплив природно-ресурсного чинника на розвиток СПС.

У зв'язку з цим найважливішою з проблем, на наш погляд, є комплексна екологічна та суспільно-географічна оцінка місцевих природних ресурсів конкретної території, їх екологічного стану як елементів територіальної природно-ресурсної системи.

Особливий науковий інтерес становить вивчення екологічних аспектів розвитку СПС, теперішній економічній і суспільно-географічній літературі практично не відображені. Сучасні СПС характерні нерівномірністю розміщення населених пунктів, формуванням територіальних компактно розташованих елементів інфраструктури, які часто утворюють просторово-цілісні зони інтенсивної концентрації. Такий розвиток просторових елементів СПС, надмірне зростання їх внутріміських утворень різного функціонального призначення, інтенсивності й щільності ліній комунікацій зумовлюють виникнення специфічних еколого-економічних проблем природокористування в СПС різного ієрархічного рівня.

Особливості сучасного суспільного розвитку визначили необхідність переходу до вивчення СПС як складової екологічної системи. Для кожної СПС характерна конкретна екологічна ситуація, що в свою чергу, визначається інтенсивністю навантажень на природне середовище і

характером змін у ньому. Негативний антропогенний вплив на природні ресурси, який є наслідком господарської діяльності, спричиняє забруднення повітряного басейну, погіршення водних ресурсів, стану тваринного і рослинного світу, виснаження озонового шару, розвитку ерозії ґрунтів, зниження природної родючості ґрунтів.

Екологічна ситуація безпосередньо впливає на здоров'я населення СПС, ефективність використання робочої сили, зумовлюючи підвищення витрат праці, зниження її якості.

У кожній СПС сумарне антропогенне навантаження від господарської діяльності не повинно порушувати оптимальної рівноваги навколишнього середовища. Такий підхід вимагає застосування прогресивних технологічних процесів з метою отримання бажаних соціальних й економічних результатів з мінімальним негативним впливом на довкілля. Якщо остання умова не може бути виконана, необхідно розробити спеціальні санітарно-гігієнічні заходи, зі зменшення негативного впливу на природне середовище в СПС.

Своєрідність і характер цих проблем позначається на формуванні внутрішньої ПСП і по-різному виявляються в різних районах і населених пунктах. Найважливіші стосовно великих міст можемо проілюструвати на прикладі м. Львова. Для нього характерні:

- історично сформована висока концентрація різних послугодавчих підприємств у просторово обмеженій центральній частині міста зі специфічною планувальною структурою та забудовою старої частини;
- розміщення в територіальних межах міста великих складських приміщень, до яких постійно здійснюється інтенсивний рух важких вантажних автомобілів і на території яких працює велика кількість автотранспортних та підйомних машин і механізмів;
- відсутність під'їзних шляхів і автостоянок біля великих магазинів, ринків, що призводить до скупчення на перехрестях вузьких

вуличок легкового й вантажного транспорту, вихлопні гази якого за умов своєрідного рельєфу міста суттєво забруднюють повітряний басейн Львова;

– недостатній розвиток кільцевих і хордових доріг посилює транзит товарних перевезень через центральну частину міста; дуже часто вони збігаються в часі з максимальною напругою на автошляхах міста, що значно ускладнює рух і катастрофічно погіршує загальну екологічну ситуацію;

– складна транспортна доступність окремих важливих організаційних центрів надання послуг.

Взаємозв'язок соціального розвитку СПС і населення здійснюється через функціонування ПСП, яка створює необхідні умови для життя, життєзабезпечення. Характер розміщення ПСП визначають особливостями розселення, а рівень розвитку – особливостями споживання послуг, що надають її установи.

У кожній СПС, її ПСП необхідно досягти збалансованості між технічною структурою виробництва та фахово-кваліфікаційним складом робочої сили, технічним оснащенням робочих місць і професійно-кваліфікаційним рівнем працівників зайнятих тут.

Соціально-економічний чинник визначає необхідність удосконалення умов життя та праці, які охоплюють усі види матеріальної діяльності ПСП на території СПС. За умов ринкової трансформації він впливає на основи принципової перебудови базисних відносин, передусім на відносини власності. За наявності різноманітних форм власності в кожній СПС створюються основи для різних форм організації виробництва і праці у взаємозв'язку з її особливостями. Правильний вибір таких форм впливає на підвищення ефективності й функціонування системи.

До соціально-економічних чинників належить і рівень розвитку культури суспільства. Він визначається ставленням людини до природи та

суспільства, виражає людську єдність з природою і суспільством. Культура охоплює не лише предметні результати діяльності людей, а й суб'єктивні людські сили та можливості, які реалізуються в діяльності СПС, її ПСП.

Структурно-організаційний чинник безпосередньо пов'язаний із структурною трансформацією економіки, визначенням пріоритетного розвитку послуг.

Окрім чинників, які впливають на формування СПС і ПСП, на рівні окремих територій особливу увагу варто приділити рівню макроекономічного розвитку національної економіки, тобто СПС вищого рівня ієрархії.

Світовий досвід підтверджує, що між розвитком національної економічної системи та її системи послуг існує пряма залежність.

До макроекономічних чинників належить сукупний попит і сукупна пропозиція. Розглядаючи їх вплив на розвиток послуг, варто зауважити, з одного боку, доходи населення, їх динаміку, рівень інвестиційної активності, рівень цін і їх динаміку, попит держави на послуги (бюджетне забезпечення); з іншого – виробництво валового внутрішнього продукту, обсяги виробництва у провідних галузях (промисловість, сільське господарство, будівництво), стан матеріально-технічної, економічної бази підприємств з надання послуг, зайнятість населення.

Аналіз впливу визначеної системи чинників різного ієрархічного рівня на формування СПС і відповідної ПСП засвідчив, що найсуттєвіше ці чинники діють на такому рівні СПС і ПСП, як адміністративна область. На цьому рівні всі згадані фактори більш чи менш впливають на соціальну й економічну ефективність функціонування відповідних СПС і відповідних ПСП.

Зазначимо, що в процесі переходу до ринкових відносин характер взаємозв'язків між галузевими та просторовими компонентами СПС змінюється. Територіальна концентрація сприяє активному об'єднанню

всіх складових СПС, інтенсивному розвитку різноманітних внутрішніх зв'язків, формуванню і регіональної, і локальної системності. Просторовій концентрації сприяють прогресуюча спеціалізація та кооперування окремих елементів СПС, що виявляються як дві діалектичні взаємозумовлені й одночасно діючі економічні форми суспільної організації господарства.

Кожна ПСП забезпечує функціонування всієї СПС, процес відтворення в ній, характеризує ступінь концентрації виробництва і населення. Отже, інтеграційний потенціал ПСП у СПС високий, а процес відтворення у ПСП визначається:

- яскраво вираженою автономністю механізму відтворення. Це пов'язано з тим, що рівні й масштаби розвитку послуг локалізуються в ПСП відповідно до систем розселення;

- генетичною єдністю просторових структур матеріального виробництва та послуг, яка виявляється через систему розселення;

- рівнем розвитку послуг, що перебуває під чутливішим впливом територіальних чинників;

- підходом до формування ПСП як “сектору зростання” і “джерела зростання”;

- концентрацією в ПСП кінцевих результатів функціонування СПС загалом.

Розвиток послуг тісно корелюється з економічним зростанням у національному та світовому господарстві, оскільки створює можливість для забезпечення зайнятості, розвитку виробництва, організації збуту, сприяє розвитку інших сфер економічної діяльності й міжнародної торгівлі.

Як відкрита система ПСП функціонує у взаємодії з іншими підсистемами СПС, причому цей зв'язок у країнах з перехідною економікою більше пов'язаний з розвитком ринкових відносин.

Трансформація економічної системи України передбачає розширення місця та ролі ПСП у СПС. Такий напрям економічного розвитку відповідає загальним світовим тенденціям.

Вплив ПСП на територіальну і функціональну структури СПС за умов ринкової трансформації залежить від напрямів, дієвості проведення реформ. ПСП можуть стати вагомим чинником економічного зростання під час здійснення ринкової трансформації, адже вони помітно позначаються на стабілізації внутрішнього споживчого ринку, слугують джерелом нових робочих місць, а, отже, сприяють розв'язанню проблем зайнятості, розвитку інших сфер виробництва, зовнішньоекономічної діяльності, зокрема інвестиційної та міжнародної торгівлі.

ПСП суттєво впливає на просторову організацію суспільства, оскільки вона характерна відносно відокремленим механізмом формування ринкового середовища і створення ринковоорієнтованої мотивації економічних суб'єктів. Унаслідок цього збільшення темпів і обсягів виробництва послуг, розвиток малого та середнього бізнесу створюють умови для формування в ПСП “полюсів” зростання.

Ідея центрів (полюсів) зростання, висунута на початку 50-х років ХХ ст. Ф.Перру, Ю.Бевентерм, Г.Хермансен, ґрунтувалася на висновках Й.Шумпетера про інноваційну природу підприємництва, яке застосовує виробничі, комерційні, фінансові нововведення, що спричиняють хвилі зростання в окремих галузях, де сконцентровані “локомотивні” підприємства. Розроблення питань поляризаційного розвитку за умов перехідної економіки має важливе значення, оскільки функціонування таких полюсів зростання може створити економічні ядра розвитку території.

До економічного ядра входить усе, що сприяє збільшенню інших елементів СПС. Такими економічними ядрами можуть стати ПСП, в яких формуються “полюси” зростання під впливом поширення різних ділових

послуг, обслуговування в торгівлі, громадському харчуванні, секторі житлового будівництва, а також таких нових видів послуг (рекруїтинг, інжиніринг, франчайзинг, лізинг, управлінське консультування). Отже, за певних умов ПСП можуть бути ядрами економічного зростання СПС.

Якщо структурна трансформація ще не визначена, активність системи послуг у формуванні територіальної та функціонування СПС буде слабкою. Вплив ПСП на СПС залежить також від рівня соціально-економічного розвитку країни, її регіонів, геополітичних умов. Особливого значення розвиток ПСП набуває з переходом від індустріального до постіндустріального суспільства, коли здійснюється процес “територізації”, тобто швидкого поступу, з одного боку, туризму і рекреаційних послуг, з іншого – фінансових, банківських, ділових, інформаційних, консультативних послуг. Спостерігається збільшення послуг з виробництва, переробки, обміну всіх видів інформації. Однак у цьому випадку надання послуг дедалі більше пов’язуватиметься із сучасними засобами обміну інформацією.

Висновки. Отже, за умов глобалізації ПСП належатиме вагоміша роль, поширюватимуться нові види послуг, отримання яких буде пов’язано з центрами їх надання – банківських, фінансових, освітніх, культурних.

Одночасно частина таких послуг, як торгівля, отримання різноманітної інформації, дедалі більше стають екстериторіальними, оскільки їх надають у глобальних масштабах через Інтернет.

Список використаних джерел

1. Аброскин А. Сфера услуг и экономическое развитие (методологические аспекты статистического анализа). Текст / А. Аброскин // Вопросы статистики. – 2003. – №10. – С. 17–25.

2. Агошкова Е. Б. Эволюция понятия системы. Текст / Е. Б. Агошкова, И. И. Агапова, Б. В. Ахлибинский // Вопросы

філософії. – 2006. – № 7. – С. 15–17.

3. Акопов В. И. Сфера услуг: территориальная организация и эффективность функционирования / В. И. Акопов, Ю. А. Гаджиев. – Сыктывкар, 1984.

4. Борисов, Б. А. Услуги. Правовой режим реализации. Текст / Б. А. Борисов. – М.: Филинь, 1997. – 424 с.

5. Бородин И. И. Понятие системы, стороны и субъекта социального партнёрства. Текст. / И. И. Бородин. – М.: Изд-во МГУ, 2006. – 157 с.

6. Бреев Б. Развитие сферы услуг и экономический рост. Текст / Б. Бреев. М.: Экономика, 2002. – 176 с.

7. Высоцкая А. В. Использование классификации услуг для поиска конкурентных преимуществ бизнеса. Текст / А. В. Высоцкая // Маркетинг и маркетинг. исслед. – 2004. – № 2. – С. 24–26.

8. Жильцов Е. Н. Актуальные проблемы развития сферы услуг. Текст / Е. Н. Жильцов // Известия СПбУЭФ, 2003. – № 4. – С. 108–120.

9. Зиновьева И. В. Рынок услуг и управление им в условиях становление. Текст. / И. В. Зиновьева. Саратов, 2005. – 187 с.

10. Мальська М. П. Просторові системи послуг (теорія, методологія, практика): монографія / М. П. Мальська. – К.: Знання, 2009. – 363 с.

References

1. Abroskyn, A. (2003). *Sfera usluh i ekonomycheskoe razvitye (metodolohycheskye aspekty statystycheskoho analiza)* [in Russian].

2. Ahoshkova, E. B., Ahapova, Y. Y., Ahoshkova, E. B. & Akhlybynskiy, B. V. (2006). *Evoliutsiya poniatyia systemy* [in Russian].

3. Akopov, V. Y. & Hadzhyev, Yu. A. (1984). *Sfera usluh: terrytoryalnaia orhanyzatsyia i efektyvnost* [in Russian].

4. Borysov, B. A. (1997). *Usluhy. Pravovoi rezhyim realizatsyy* [in Russian].

5. Borodyn, Y. Y. (2006). *Poniatye systemy, storony i subjekta sotsyalnogo partnjorstva* [in Russian].
6. Breev, B. (2002). *Razvytye sfery usluh y ekonomycheskyi rost* [in Russian].
7. Vysotskaia, A. V. (2004). *Ispolzovanye klassyfykatsyy usluh dlia poyska konkurentnykh preymushchestv byznesa* [in Russian].
8. Zhyltsov, E. N. (2003). *Aktualnye problemy razvytyia sfery usluh* [in Russian].
9. Zynoveva, Y. V. (2005). *Rynok usluh i upravlenye im v usloviakh stanovlenye* [in Russian].
10. Malska, M. P. (2009). *Prostorovi systemy posluh (teoriia, metodolohiia, praktyka)*. K.: Znanni [in Ukrainian].

МАЛЬСКАЯ М. П. СИСТЕМА ФАКТОРОВ ЛОКАЛИЗАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЙ, ПРЕДОСТАВЛЯЮЩИХ УСЛУГИ

В статье выделены четыре группы факторов географического характера, связанных с проблемой выбора места и пространственного размещения услуг: физические, психологические, правовые, экономические. Выбирая место локализации, нужно замечать факторы физического характера: характер территории, обеспечение ее технической инфраструктурой, а также пространственную доступность. Среди психологических - спрос населения на определенный вид услуг, реакция предпринимателей на размещение предприятий-конкурентов по предоставлению услуг. Очень важно также правовое обеспечение использования земли и производства экономической деятельности. В отличие от психологических и правовых, экономических факторов измерить значительно легче. Основу этой группы составляют расходы на содержание объекта предоставления услуг, начиная от цены земли и арендной платы и заканчивая трудовыми затратами. Развитие услуг

тесно коррелирует с экономическим ростом в национальном и мировом хозяйстве, поскольку создает возможность для обеспечения занятости, развития производства, организации сбыта, способствует развитию других сфер экономической деятельности и международной торговли. Как открытая система пространственная система услуг (ПСУ) функционирует во взаимодействии с другими подсистемами общественно-пространственной системы (ОПС), причем эта связь в странах с переходной экономикой больше связан с развитием рыночных отношений. Трансформация экономической системы Украины предусматривает расширение места и роли ПСУ в ОПС. Такое направление экономического развития отвечает общим мировым тенденциям.

Ключевые слова: услуги, факторы локализации, общественно-пространственная система, пространственная система услуг.

MALSKA M. SYSTEM LOCATION FACTORS COMPANY THAT PROVIDES SERVICES

The article highlighted four factors of geographical nature relating to the choice of place and spatial distribution services: physical, psychological, legal and economic. When choosing a place location, you should notice the physical nature of factors: the nature of the territory, providing its technical infrastructure and spatial availability. Among the psychological – demand for a certain type of service, the response of employers to accommodate companies competing to provide services. It is also important to ensure the legal use of land and carry out economic activities. In contrast, psychological and legal, economic factors to measure much easier. The basis of this group are the costs of facility maintenance services, ranging from land prices and rents and ending labor costs. The development of services is closely correlated with economic growth at the national and global economy, as it creates an opportunity for

employment, development of production, sales organization, promotes the development of other areas of economic activity and international trade. As an open system space system services (SpSS) operates in conjunction with other subsystems socio-spatial systems (SSpS), and this relationship in transition economies is more concerned with the development of market relations. The transformation of the economic system of Ukraine provides for expanding the place and role of the CAP ATP. This trend of economic development meets the general world trends.

Keywords: services, localization factors, socio-spatial system, space system services.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2016 р.

Авторська довідка

	Українською мовою	Англійською мовою
ПІБ/ Last name, first name	Мальська Марта Пилипівна	Malska Marta
Науковий ступінь/ Scientific degree	д.е.н.	Doctor of Economics
Вчене звання/ Scientific rank	професор	professor
Посада/ Position	завідувач кафедри туризму	Head of the Department of Tourism
Установа/ Establishment	Львівський національний університет імені Івана Франка	Ivan Franko National University of Lviv